

PÅ VÄG MOT PARADISET

Magnus William-Olsson om Susann Wilhelmssons nya diktsamling

En känsla av förvirring slog ut i mig, minns jag, när min mor en dag drabbades av en oemotståndlig längtan att "sätta fingrarna i jorden". Hon som alltid lite frånvarande brukat titta upp på mig från boksidor eller anteckningsblock tillbringade plötsligt timmar i ett trädgårdsland, varifrån hon vände åter i skymningen rosigt som från ett hemligt kärleksmöte.

Förvirringen lättade när jag förstod att ordkonstens och trädgårdsskötselns njutningar hör intimt samman. Båda består i kulturella kroppspraktiker. Båda ordnar sinnliga tecken i förvaltande och förebyggande ordningar. Ordblomman är i själva verket ett uråldrigt fenomen, en metafor som mjölkats på oändliga betydelser genom årtusenden; erotiska, esoteriska, filosofiska och metalitterära.

Och ingenstans är förbindelsen mellan lexikon och flora starkare än inom poesin. Bara det faktum att ordet "antologi" kommer ur det grekiska verbet *antologéô*, "plocka blommor" ger en fingervisning om utbytet.

Susann Wilhelmssons femte bok *Hortulus* fogar därmed in sig i en stor tradition. Redan titeln, som är diminutivum av latinets ord för "trädgård", *Hortus*, tänder upp ett helt paradiset av svensk blomsterdikt i min läsande skalle, en ordträdgård där så olika mästare som Linné och Elsa Beskow anlagt rabatterna. Men också en mängd helt samtida författare; Ann Jäderlunds *Som en gång varit äng*, Magnus Florins *Trädgården*, Fredrik Nybergs *Blomsterur* eller varför inte Pia Paulina Nykänens vackra *Herbarium* som utkom för nu sjutton år sedan och som förblivit hennes enda diktsamling.

De viktigaste referenserna i Susann Wilhelmssons bok är emellertid latinska. Dels en bönebok från sent fjortonhundratalet, utkommen i många länder och populär under femton- och sextonhundratalet, som kallas "själens lilla trädgård", *Hortulus animae*. Men framför allt ropar hennes bok hit en mer än elvahundraårig syster, munken Wahlfrid Strabos ljuvliga hexameterdikt *Hortulus*, där tjugonio olika örter beskrivs och besjungs inte bara ur lärdom vunnen i böcker utan än mer, som Strabo poängterar, genom praktiskt arbete.

Strabos förebilder är såväl hedniska som bibliska, Seneca och Vergilius är lika närvarande som jungfru Maria. Verket stiger ur en närmast existentiell belägenhet; utanför sin dörr i klostret finner han marken tjock och trasslig av stingande nässlor. *Quid facerem?* Vad skulle han göra? Jo, gripa hackan förstås och långsamt förvandla det brännande rotdjupa snåret till en trädgård, en replica av paradiset, och till följd därav vinna *vita tranquillitas*, ett liv i saktmod och stillhet.

Susann Wilhelmsson dikter berättar om en liknande erfarenhet och förhoppning. Också hennes diktjag önskar sig tröst och vila från tillvarons oro, rottrassel och sveda. Bokens är indelade i fyra avdelningar vars titlar "frö", "möte", "tal" och "frukt" tecknar en cirkulär och agrar tidslighet. Fröet som lovar framtid och hopp, mötets erotiska och mystiska nu, talet som närvarogör, frukten som infriar det förflutna. Och så börjar det om. I samlingen sista diktrad låter poeten ånyo fröna falla till marken.

De fyra avdelningarna ger boken en dramaturgi, ett förlopp från koncentrerad tankelyrik, till avklarnad bekännelse över mötets erotik och talets profetiska tirader om miljöhot och krigsrisk. Från sensualism till politiska klichéer och slutligen avklarnad resignation. Och precis som hos Strabo rymmer ordörterna i Wilhelmssons *Hortullus* den farmakologiska dubbelheten av att både vara gift och botemedel, bringa död och liv.

En dikt som griper om alldeles för mycket? Ja, men själva gripandet, grepens arbete med att på nytt och på nytt röja och luckra marken blir just gripande.

Det som gör denna spretiga diktsamling till en stark läserfarenhet är det akuta grundtillståndet, i texten materialiserat genom tomrum, skillnader och kursiver. Allt är liksom särdragat och ofogat. Kanske kan man tala om det som en utsatthet som förblir genom bokens alla olika tilltal, slängiga referens och teman. I textens sprickor, glipor och släppta fogar skymtar ett annat och kaotiskt som är vårt sannare predikament. Jag tänker mig denna utsatthet som bokens egentliga trädgård, den vilken dikterna försöker överkomma genom att liera sig med den litterära hortustraditionen. Den nässelsnåriga och stingande trädgård som genast skjuter upp när hackan ställts in i redskapsboden.

I så mening tror jag att man bör läsa Susann Wilhelmssons *Hortulus* som en existentiell samtidsrapport, ett vittnesbörd ur epoken. Orden är ett oändligt mycket mäktigare villkor än blomstren i vår tidsålder då mer än ett helt århundrade gått sen *a rose blev a rose blev a rose*. Candides ironiska sista ord i Voltairs upplysningsklassiker "vi måste odla vår trädgård" pekar i vår era knappast ut en livsväg. Möjligheten att dra sig undan världen är sedan länge

förbi. Då ger Wahlfrid Strabos eskatologi, inom vilken trädgården erbjuder ett sätt att vara, en tillvaro i världen *och* språket som ett och detsamma, en möjligare hållning.

I vår tid när social medier, algoritmer, råkonsumism och *alternative facts* utsätter livet liksom dikten för ett ständigt tryck är det många, också poeter, som drömmer om inhägnade trädgårdar, av- och urkopplade frizoner, eremitage och nostalgiska refugier. Det Susann Wilhelmssons vackra bok lär oss är att trädgårdens *vita tranquillitas* inte är, inte kan vara en värld i avskildhet. Inte ens Gud, som Wilhelmssons dikter återkommande vänder sig till, erbjuder något annat än sprickor och frågor. Också i tillit är världen sprucken och söndrad. Paradiset är inte hopp, inte plats, inte topos. Paradiset är inte annat och mer än en strävan; att var morgon utsatt gå dagen till mötes och trots allt ånyo "sätta fingrarna i jorden". Eller som Susann Wilhelmsson skriver:

*Ur den torra, heta jorden stiger sötma och syra
Blad från citronmeliss och backtimjan, taggiga stiletliknande
Jag böjer mig ned
Ett stenkast från samtalen sporer spridda för vinden
Ingen annan
Nu är det bara du och jag helt ensamma i
örtagården
rosen
akvilejan
krusmyntan
hjärtats tröst
Herre till vem skulle jag annars gå?*

LYRIK

Hortulus

Susann Wilhelmsson
Midars förlag, 2017